

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวสนับสนุนหรือมีความสำคัญในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม
2. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม
4. เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มของการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคต

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. การดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะสำเร็จได้จะต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนและรัฐ โดยประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนสำหรับในส่วนของรัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน
2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะหมดไปต่อเมื่อประชาชนมีความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ไขปัญหา
3. ในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคตเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยโดยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากบุคคล 3 กลุ่มคือ กลุ่มบุคคลจากภาคราชการ กลุ่มบุคคลในสายวิชาการและกลุ่มภาคประชาชน แล้วนำข้อมูลมาสรุปวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานและหาข้อสรุป ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

การดำเนินการในส่วนภาคราชการพบว่าทั้งระดับจังหวัดและอำเภอได้มีการดำเนินการ โดยมีการวางแผนและจัดทําแนวทางกลวิธีในการดำเนินงานโดยกลุ่มแกน มีการจัดตั้งองค์กรและสำนักงานเพื่อการบริหารจัดการพร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์วัดผลความก้าวหน้าชัดเจน มีการควบคุม กำกับงานและมอบหมายภารกิจของผู้ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน แต่การประสานงานยังมีปัญหาไม่ได้ ได้รับความร่วมมือการดำเนินการไม่เป็นไปแนวทางเดียวกันส่วนงบประมาณสำหรับดำเนินการแต่ละ หน่วยงานจะได้รับไม่พร้อมกันทำให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและขาดประสิทธิภาพ สำหรับปัจจัยที่ มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมนั้นภาคราชการเห็น ว่าความเข้าใจในปัญหา ทศนคติและบทบาทของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิธีดำเนินงานยังมี ลักษณะต่างคนต่างทำ ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะข้าราชการจำเป็นต้องให้ความสนใจและมีความ เสียสละอย่างจริงจัง นอกจากนี้การดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมทาง ราชการจะต้องดำเนินการในลักษณะของการชี้แนะไม่ใช่การชี้นำเหมือนที่ผ่านมา

สำหรับปัญหาและอุปสรรคนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการประสานงานทั้งระดับเจ้า หน้าที่และระดับนโยบายยังมีการไม่ยอมรับข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน ชุมชนยังขาดความพร้อม และจิตสำนึก เจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

ในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมนั้นผลการวิจัยในกลุ่มนี้เห็น ว่าจะต้องสร้างความเข้าใจให้กับผู้นำและประชาชน โดยมีการสรุปปัญหาและความต้องการของ ชุมชนและวิเคราะห์หาทุนทางสังคม จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ เมื่อทราบถึง ปัญหาและสาเหตุแล้วก็จัดทำโครงการและดำเนินการตามโครงการ ในระหว่างดำเนินการและ ดำเนินการเสร็จแล้วจะต้องมีการประเมินผลเป็นระยะเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหารวมทั้ง ทราบถึงผลสำเร็จของการดำเนินการ

แนวโน้มของการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมนั้นมีแนวโน้มที่ จะได้รับการยอมรับและมีการพัฒนามากขึ้นแต่ทั้งนี้จะต้องมีการพัฒนาแนวคิด ขั้นตอน กระบวน การ และเป้าหมายอย่างถูกต้องและชัดเจน

ในการศึกษาในส่วนของภาคนักวิชาการ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนิน งานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมนั้นจะต้องมีการจัดทำแผนงานเตรียมการและดำเนิน การตามแนวทางที่ได้จัดทำประชาพิจารณ์ ส่วนการดำเนินงานที่ผ่านมาแต่ละหน่วยงานยังยึดติดกับ

ภาระกิจเดิมของตนเป็นหลักและขาดงบประมาณสนับสนุนทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานนี้มักเป็นเรื่องเป้าหมายที่ยังขาดความชัดเจน ประกอบกับประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการประชาสังคมจึงทำให้การปฏิบัติงานที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมบุคคลสายวิชาการมีความเห็นว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนของราชการจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและจะต้องมีนโยบายพร้อมทั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ทางราชการต้องมีส่วนร่วมในการกระตุ้นและชี้แนะเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของประชาสังคม

แนวโน้มการดำเนินงานในเรื่องของประชาสังคมในอนาคตมีแนวโน้มได้รับการยอมรับมากขึ้นและเป็นสิ่งที่สังคมไทยจะต้องทำได้

ในการศึกษาในส่วนของภาคประชาชน ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะต้องประกอบด้วยสามัคคีด้วยการรวมกลุ่มและมีความร่วมมือพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน และจะต้องมีความซื่อสัตย์เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง มีความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาโดยมีทัศนคติเป็นผู้คิดและกล้าเสนอความคิดเห็น นอกจากนี้ยังต้องมีผู้นำที่เสียสละและพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นผู้และกล้าตัดสินใจ ในส่วนของความคิดเห็นของภาคประชาชนที่มีต่อส่วนราชการภาคประชาชนมีความเห็นว่าจำเป็นที่ทางราชการจะต้องเข้าไปดำเนินการแนะนำส่งเสริมในลักษณะเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้คำแนะนำทางด้านต่าง ๆ เช่น ด้านระเบียบ กฎหมาย

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมนั้นบุคคลในภาคประชาชนมีความเห็นว่าการทำงานของชุมชนที่ผ่านมาไม่ได้รับความร่วมมือจากทางราชการและขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนโดยกระบวนการของประชาสังคมรวมทั้งประชาชนบางส่วนไม่ยอมรับทัศนคติที่เห็นว่าการแก้ไขปัญหาคือหน้าที่ของรัฐบาลและภาคราชการ

การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะต้องมีการดำเนินการให้เป็นรูปธรรมและต่อเนื่องภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมควรต้องดำเนินการโดยการสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการ

ประชาสังคม มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน กำหนดเป้าหมายแน่ชัด ทุกหน่วยงานต้องมีความจริงใจในการร่วมกันแก้ไขปัญหาและภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับดำเนินงานด้วย

การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคตมีแนวโน้มได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายมากขึ้น

5.2 การพิสูจน์สมมติฐาน

จากสมมติฐานข้อที่หนึ่ง การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะสำเร็จได้จะต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนและรัฐโดยประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนสำหรับในส่วนของรัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนนั้นจากผลการศึกษาพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือปัจจัยที่จะทำให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจำเป็นที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประชาสังคมและจะต้องมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน และในภาคราชการจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้กระทำการเป็นสนับสนุนและชี้แนะเท่านั้น

สมมติฐานข้อที่สอง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะหมดไปต่อเมื่อประชาชนมีความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ไขปัญหา เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเกิดจากการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประชาสังคมซึ่งในการแก้ไขจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการจัดการฝึกอบรม การศึกษาดูงานหรือการประชาสัมพันธ์

สมมติฐานข้อที่สาม ในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคตเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าแนวโน้มในอนาคตการดำเนินการในเรื่องของประชาสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและได้รับการยอมรับแต่จะต้องมีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การยอมรับของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องนอกจากจะมีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่องแล้วจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาแนวคิด ขั้นตอน กระบวนการและเป้าหมาย ที่ถูกต้องและชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดเป็นรูปธรรม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมมีแนวโน้มได้รับการยอมรับและเห็นว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและจะต้องมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ในการดำเนินการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจำเป็นที่ทุกส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนจะต้องมีทัศนคติในการร่วมคิดร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ โดยทำงานในลักษณะพหุภาคีจะต้องไม่มีการแบ่งแยกว่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในการที่จะทำให้ประชาสังคมมีความเข้มแข็งและมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง จำเป็นที่จะต้องมีการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการของประชาสังคมเกิดเป็นรูปธรรม การรวมกลุ่มถือเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนของสังคม เพราะทำให้เกิดอำนาจทางสังคมที่จะถ่วงดุลกับอำนาจรัฐ ประกอบกับในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของประชาสังคมเสียก่อนว่าประชาสังคมหมายถึงอะไรและมีความสำคัญอย่างไร ในการทำความเข้าใจสามารถทำได้หลายรูปแบบอาทิเช่น การศึกษาอบรม การศึกษาดูงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ และที่สำคัญก็คือว่าผู้เกี่ยวข้องต้องเรียนรู้ตลอดเวลาและปรับปรุงตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้เนื่องจากการยกระดับความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจเลือกทางในการแก้ปัญหา การเรียนรู้ครอบคลุมทั้งเรื่องของการปลูกจิตสำนึกของคนในการที่จะมุ่งมั่นพึ่งตนเอง รวมทั้งเรื่องของการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการกับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลง

แต่การดำเนินการในเรื่องของประชาสังคมที่ผ่านมาพบว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากผลการศึกษาพบว่ายังมีปัจจัยที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประชาสังคมคือ

1. ในส่วนของภาคราชการพบว่าการปฏิบัติงานของข้าราชการยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ประกอบกับการปฏิบัติงานเป็นไปในลักษณะของการปฏิบัติตามการสั่งการ การทำงานจึงมีลักษณะแบบฉาบฉวยทำตามนโยบายไม่ได้มุ่งถึงประสิทธิภาพของงานซึ่งเป็นผลมาจากการที่โครงสร้างของระบบราชการมีลักษณะแนวดิ่ง รวมศูนย์อำนาจแล้วสั่งการลงมาเป็นลำดับจากกระทรวงลงมาถึงชุมชน โครงสร้างทางสังคมแบบแนวดิ่ง (Vertical) เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอ เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมแบบนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม (องค์กร) เป็นแบบใช้อำนาจหรือแบบบีบบังคับ ทำลายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ด้านล่าง ทั้งยังเป็นโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้น้อยในทุกส่วน เพราะผู้ที่อยู่ในโครงสร้างด้านบนจะใช้อำนาจสั่งหรือบังคับโดยไม่ต้องใช้ความรู้ หรือใช้สติปัญญา

หรือแสวงหาความรู้ คอยทำตามคำสั่งของคนข้างบนเท่านั้น นอกจากนี้โครงสร้างแนวคิดนี้ยังปราศจากการตรวจสอบทักท้วงเพราะคนข้างล่างอยู่ใต้อาณัติของอีกฝ่ายหนึ่ง และจากการสั่งการลงมาให้ผู้ปฏิบัติดำเนินการโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างและความพร้อมของแต่ละชุมชน จึงทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งที่ทำให้กลไกของการพัฒนามีประสิทธิภาพต่ำ ในส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงานก็ขาดความเสถียรและทัศนคติในการทำงาน มีผลทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรแต่เนื่องจากภาคราชการยังมีความสำคัญในการสนับสนุนประชาสังคมเนื่องจากมีระบบราชการมีข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ดังนั้นภาคราชการจำเป็นจะต้องปรับปรุงตนเองในเรื่องของทัศนคติของเจ้าหน้าที่ทุกระดับและปรับบทบาทการทำงานพร้อมทั้งระเบียบปฏิบัติ กลไกการบริหารจัดการเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาประชาสังคม

2. ความไม่พร้อมของชุมชนซึ่งจะเห็นได้จากในเรื่องของการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการประชาสังคม ขาดความสามัคคี ขาดความเอื้ออาทร ขาดความซื่อสัตย์ ขาดการรวมกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาสังคม แต่เนื่องจากลักษณะของสังคมไทยเป็นสังคมเปิดและเป็นสังคมที่มีความสามารถในการทำให้วัฒนธรรมอื่นสามารถผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยได้อย่างแนบเนียนและแบบคาย ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมที่มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเพื่อเอื้ออาทรซึ่งกันและกันลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะ โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนราบ (Horizontal) ชุมชนที่จะมีความเข้มแข็งได้นั้นโครงสร้างของชุมชนจะต้องอยู่ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ในแนวนราบหรือแนวนอน เนื่องจากโครงสร้างแบบนี้เป็นเงื่อนไขให้เกิดความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหมดได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งเป็นโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพอย่างมีอิสระ อันเป็นปัจจัยหนุนให้เกิดความรักความสามัคคี ซึ่งเป็นฐานของความเข้มแข็งและพลังของส่วนรวม

โครงสร้างทางสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบแนวนราบ เห็นได้จากวิถีชีวิตและกิจกรรมภายในชุมชน อาทิ การทำการเกษตรกรรม การผลิตข้าวของเครื่องใช้ การดูแลความปลอดภัย การป้องกันภัยธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งบุคคลในชุมชนต้องช่วยเหลือกันเพื่อความอยู่รอด แล้วความสัมพันธ์ในรูปของความร่วมมือ หรือการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังกล่าว ก็ส่งผลกลับมาพัฒนาความร่วมมือภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี การจัดการ ค่านิยมความเชื่อ การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ความเอื้ออาทร เป็นห่วงเป็นใยกัน ฯลฯ จนกระทั่งก่อตัวเป็นภูมิปัญญาของชุมชนและเป็นจิตวิญญาณของชุมชนที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บนพื้นฐานความร่วมมือร่วมใจในทุกกิจกรรม จากลักษณะ โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนราบ จะเห็นได้ว่าเป็นโครงสร้างทางสังคมที่สนับสนุน

การพัฒนาประชาสังคม

การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้จำเป็นต้องมีที่ทางชุมชนจะต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวเองให้มีความพร้อมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาพื้นบ้านนั้น หมายถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ได้แก่ การทำมาหากิน การกินอยู่หลับนอน ในชีวิตประจำวัน การจัดการเกี่ยวกับปัจจัยสี่ ได้แก่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างภูมิปัญญาคือหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหาทุกด้านของชุมชนเป็นการเริ่มจากสำนึกของคนและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออก

กรณีศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการนำกระบวนการประชาสังคมมาแก้ไขปัญหา ในเรื่องยาเสพติด จากข้อมูลยาเสพติดของอำเภอเมืองนครสวรรค์พบว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งมีการนำกระบวนการประชาสังคมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งดูได้จากตัวเลขของหมู่บ้านที่ปลอดยาเสพติดเปรียบเทียบกับจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์พบว่าหมู่บ้านที่ปลอดยาเสพติดยังอยู่ในอัตราที่ต่ำมีเพียงร้อยละ 12.42 ของหมู่บ้านทั้งหมด สาเหตุที่การแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกระบวนการประชาสังคมยังไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อดูจากผลการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพบว่าปัจจัยที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประชาสังคมอันได้แก่โครงสร้างทางสังคมในลักษณะแนวคิดของระบบราชการที่มีการสั่งการจากบนลงล่างโดยไม่ได้พิจารณาถึงความพร้อมของชุมชน และโครงสร้างทางสังคมในแนวราบของชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป ซึ่งแต่เดิมสภาพทางสังคมในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์มีลักษณะโครงสร้างในแนวราบ ประชาชนมีความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร มีการรวมกลุ่ม แต่ในปัจจุบันสภาพทางสังคมพบว่าคนในชุมชนขาดความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร ขาดการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ประกอบกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกระบวนการประชาสังคมได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องน้อยซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกระบวนการประชาสังคม ซึ่งมีผลทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกระบวนการประชาสังคมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ในการดำเนินการในเรื่องของประชาสังคมจำเป็นต้องมีกระบวนการทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา ดังที่ทราบกับแล้วว่าในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเป็นการ “คิดแบบเก่า” ทำงานแบบต่างคนต่างทำ ผลคือไม่ประสบผลสำเร็จและทำให้เกิดปัญหาดังเช่นปัจจุบัน กระบวนการทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เป็นกระบวนการคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้กันโดยการทำงานร่วมกัน ใช้ความพยายามร่วมกัน และเป็นกระบวนการความคิดที่ต้องอาศัยความร่วมมือ

มีจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือในลักษณะพหุภาคีจากองค์กรประชาชน ภาครัฐบาล ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน และนักวิชาการ เข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาเพื่อเสริมพลังของแต่ละฝ่ายให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ในการดำเนินการสามารถนำเทคนิคการประชุมแบบ AIC ซึ่งเป็นการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เป็นการระดมสมองทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องโดยดำเนินการใน 3 ขั้นตอน คือ

1. A (Appreciation) การก่อให้เกิดความผูกพันในทางจิตวิญญาณระหว่างกัน เป็นการทำให้ทุกคนให้การยอมรับและชื่นชมโดยคนอื่นไม่รู้สึกรังหรือแสดงอาการต่อต้าน ขั้นตอนนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียม

2. I (Influence) ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากของจริงคือการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) หรืออุดมการณ์ร่วม (Shared Ideal)

3. C (Control) การจัดการและการควบคุมคือการนำวิธีการสำคัญมากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” อย่างละเอียดว่าทำอะไร ทำที่ไหน ทำเพราะอะไร ทำเมื่อไหร่ ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ใครต้องให้ความร่วมมือ งบประมาณเท่าไรและมาจากแหล่งใด พร้อมรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

การดำเนินการในเรื่องของประชาสังคมจำเป็นต้องมีจิตสำนึกและจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ จะต้องมีความพยายามและอดทนเพราะจะต้องรวมกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้กระบวนการประชาสังคมมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาต่อไป